

rey contra l'altre, que lo cardenal no-y poc metre pau, e *treves* no-y poc pendre; e per açò lo cardenal scrivi a l'apostoli ---», *Blanq.* (NCl. II, 159.13); Muntaner: «tota hora se retenien una guerra, e ab los altres faien *treves*; e puis, com havien consumat aquell país on havien guerra, *entrevaven-se* ab aquell, e havien guerra ab la u dels altres», § 242 (Casac. VI, 111.23). JRoig: «Eva --- ligà / a ses hereves, / ab fermes *treves*, / ab l'infernàl / lur, special, / drac Lucifer / ---», *Spill*, 10484; JoMartorell: «concordaren allí, per sguart de la malaltia del capità, fossen donades e atorgades les *treves*» (Ag. II, 342); Galba: «cinc dies contínuus durà lo combatre, e com los moros no -u poguessen comportar --- trameteren missatges als crestians que-ls donassen *treves*» (*Tirant*, Ag. IV, 30). En general, sobretot fora de l'ús jurídic, és sempre plural: «mal va l'alberch / com ve que-l gat / ha *treves* ab lo rat», *Compil. Prov. Àrabs* (ed. Mettmann, § 373; jo potser restituiria una conjuntural versió ben versificada: «l'alberch és malanat / com ve ---»).

Igualment en textos no literaris: «Quant a la *treva* ---, é yo --- los altres enformatz en tal manera --- que els no-y dubten pas, ans creen bé que ayxí sia», R. de Melany, a. 1329 (*BABL* II, 199); «en aquest die En Johan Siurana, correu, pertí --- per portar lletres lurs en Aragó, e en altres parts, per rahó de la *treva* dels Torrelles ---» Bna. 1438 (*Ardits* I, 392); «Havem fet *treves* ab los italians», JnEsteve, 1472 (*LiEleg.*); és també la forma usada per la *Cròn.* del Cerimoniós. Més dades dels Ss. XV i XVI en el *DAG*.

La forma gòtica TRĪGGWA no va mancar de deixar algun rastre en terra cat., com és natural; s'observa que és en les fonts en baix llatí, i també, en temps quasi només arcaics, algunes de catalanes; molt subjectes a la influència sàvia del baix llatí hispànic (recordem el paper de la *Lex Romana Visigothorum*, fonamental a tota la Pen. Ibèrica); i es nota sovint que en aquests pocs textos solen aparèixer totes dues, en passatges consecutius, com obeint a diferències d'estil i d'ambient. Fins amb aquest caràcter condicionat, això en català és rar, i si s'ha recollit sovint, és precisament a títol de raritat curiosa.

En el baix llatí legal, sí que és freqüent, per exemple en el text llatí dels Usatges: *si quis per treugam* --- (usatge LXIX etc.). En el text citat de 1259: «--- *tregues* --- mas si les *treves* ---» (CaCandi, *Misc. Hi. Cat.* II, 501); *trega* en un doc. de Pere el Cerimoniós (p. p. Comes, *Coses asseny.*, *DAG*); també en la *Cròn.* de Jaume I es troben una i altra: *treuga* (no sé si casualment) quan es parla dels moros valencians, *treva* parlant de Catalunya: «Fo nostre acort que aguessem *treuga* ab Seyt Abuzait, qui era lavors rey de València, e que-ns donàs la quinta de València e de Múrcia ---»; «G. de Muncada --- dix: —Senyor --- havets parlat de conquerir lo regne de Maylorques ---; sobre-ls conseyls que vós nos havets demanats: que metats pau en vostra terra, e que-us ajudem ---; primerament que fassats pau e *treves* per tota Cathalunya, e aqels que-y volran ésser, que-ls metats tots en vostre scrit, e don Nuno ---» (§§ 25, 50, Ag., 41.3f., 83.12).

Quant al significat, predomina, és clar, pertot, i sovint en forma palesa i íntegra, el matís de 'suspensió d'hostilitats', però també es pot tractar d'evitació d'actes hostils, com és visible en l'Usatge cxv (disposició preventiva concernint tot cap de setmana, pacte amb Zeit Abuzeit, amb don Nuno, amb el qual existia recel o amenaça, però res més); en JRoig es tracta d'un pacte d'amistat o almenys entesa tàcita amb el Maleit; en Berceo, *Vida de San Lorenzo*, 94a i 96a és 'termini, espai de temps que es dona per complir una obligació'.

S'ha estat sempre d'acord en l'origen germànic. Si hi ha hagut algun dubte, entre els especialistes no ha estat sinó en detalls ínfims relatius a minúcies dialectals o de matís. En les llengües germàniques antigues, on els textos manquen del tot, o són molt escassos, i en part tardans, no consten en aquests ni totes les accs. ni certs detalls de timbre. Fora d'això es creu que el significat coincidí en totes elles, encara que els detalls semàntics manquin en part en els dialectes. El gòtic TRĪGGWA apareix documentat en el sentit de 'tractat' i 'aliança', però el seu sentit bàsic fou indubtablement 'fidelitat' com en tots els altres; en aquests, documentats en èpoques diverses (en part bastant més tardanes, i sovint encara més incompletament que en gòtic) el que consta pertot és el sentit de 'fidelitat'.

Que és l'etimològic, no sense alguna oscil·lació cap a les idees de 'confiança', 'veritat' i 'fermesa'; cf. al. *trauen*, angl. *true* ('ferm' en les formes cèltiques, gregues i bàltiques corresponent); a.-al. ant. *triuwa* 'fidelitat', ags. *trēow*, esc. ant. *trū* etc., germans del mot gòtic, derivats tots ells, per igual, de l'adjectiu que vol dir 'fidel': gòt. *triggws*, a.-al. ant. *triuwi*, ags. *trēowe*, esc. ant. *trygg(wr)*: un i altre comuns a tots els dialectes germànics (també b.-al., neerl., frisó etc., des dels primers textos respectius).

I amb lleus extensions semàntiques, en un sentit o altre per exemple, en angl-saxó, on es documenta només en els sentits de 'ferm' i 'digne de confiança', des de l'anglès mitjà (S. XIII) es complementa afegint-hi també el de 'real, conforme als fets'; i des del S. XIV 'veritable, genuí' que és el sentit que ha quedat definitiu en l'angl. mod. *true*. Des del sentit de 'pacte' especialment ben documentat en els textos gòtics d'Ulfilas (de data més antiga que els germ. occidentals), però que existia probablement pertot, es passava fàcilment al que predomina en romànic.

En les llengües romàniques, almenys les del Sud, degué entrar primer la forma gòtica, única que restà en el cast. *tregua* i el port. *trégoa*; en les altres se li superposà la forma frànica; en italià hi ha *trégua* i antigament *triegua* (Dante, Villani): el vocalisme antic indica més aviat el fràncic, però és visible la superposició de les dues formes; el francès *trève* ve naturalment del fràncic; en ll. d'oc predomina *treva* en els trobadors («qué que-us digatz, / sí s'en destrenh tan que ja vos ofieira / *treva* ni fi ni patz», Bornelh, ed. Kolsen, 366, v. 48), però amb variants en textos arcaics,² hi hagué substitució de la forma gòtica per la frànica, tal com en català, i potser no tan decidida. Exposició que ja vaig fer, més concisament en el